

VELIKA NOČ

Velika noč je najpomembnejši krščanski praznik. Kristjani na ta dan praznujemo Jezusovo vstajenje od mrtvih. Na veliki petek so Jezusa Kristusa križali, tretji dan po tem, na nedeljo, pa je vstal od mrtvih. Velika noč je za kristjane praznik veselja in upanja, saj verujemo, da je Jezus s svojim vstajenjem premagal telesno in duhovno smrt ter za vse prinesel upanje, za kristjane pa upanje na vstajenje po smrti.

o TRADICIJA

Po tradiciji je na veliki petek zapovedan strogi post, na veliko soboto se blagoslovijo ali žegnajo hrano, ki se potem zaužijejo za nedeljski zajtrk. Tudi v Sloveniji imajo določeno simboliko, suho meso simbolizira Kristusovo telo, rdeči pirhi so kaplje krvi, hren predstavlja žeblje, kruh in ostala peciva pa trnjevo krono. Na velikonočno nedeljo so v Sloveniji v navadi vstajenjske procesije, na čelu katerih nosijo kip vstalega Kristusa.

o Katera naravna barvila za jajca lahko uporabite?

RDEČA: čebulni olupki, sok vloženih češenj

MODRA: rdeče zelje, borovnice, grozdni sok

BEŽ: kava, črni čaj

ORANŽNA: čebula, korenje

RUMENA: kurkuma, paprika in čili v prahu

ZELENA: peteršilj, špinača, olupki jabolk

VIJOLIČASTA: rdeče vino

ROZA: rdeča pesa

Jajce - simbol stvarjenja in življenja

Jajce je prastar simbol, ki se je pojavljal v skoraj vseh preprostih in razvitih svetovnih religijah. Tako so Kitajci, Tibetanci, Indijci, Inki, Egipčani, Grki in mnogi drugi vsak na svoj način govorili o **kozmičnem jajcu**, ki s svojo notranjostjo predstavljalo kaos, znotraj katerega se je z rojstvom mitološkega bitja Panguja začel razvijati kozmos. Tudi v drugih starodavnih kulturah jajce predstavlja nastanek sveta, stvarjenje in življenje, v krščanski ikonografiji pa jajce simbolizira Kristusovo vstajenje.

Barvanje jajc prav tako na nek način simbolizira ponovno rojstvo. Kot je zapisal Ovsec v Veliki knjigi o praznikih, je poslikava jajc značilna za pomlad, pomladni čas pa je čas prebujanja narave, življenja, upanja in radosti. V krščanski veri predvsem rdeči pirhi simbolizirajo kaplje Kristusove krvi.

Izraz **pirh** je soroden z izrazom *piros*, kar v madžarščini pomeni *rdečo barvo*, v grščini *ogenj*, češka beseda *pyrěti* pa pomeni *pordeti*. V **Prekmurju** pirhom pravijo **remenice**, kar izhaja iz besede *rúmen*, kar v prekmurskem narečju pomeni *rdeč*.

Rdeča barva ima prav poseben pomen, saj med drugim **simbolizira** tudi *sonce, energijo, ogenj, ljubezen, srce, obnovitev življenja, zdravje, moč in vero*.

Včasih so jajca barvali samo z naravnimi barvami. Rdečo barvo so dobili z zavrelico (zavrelica je prevretek, zavretek) pražiljke, rumeno barvo so dobili z žafranom in češminovimi koreninami, črno z jelševim in hrastovim lubjem, rjavo pa z listi čebule. Pobarvano in okrašeno jajce so na koncu namazali še z mastjo, da se je lepo svetilo.

Velikonočni zajec

In ne nazadnje velikonočni zajec - prav tisti, ki naj bi znesel velikonočno oz. pomladno jajce. Izvira iz germanskega poganskega sveta in je **simbol žrtvene živali germanske boginje Eastre**. Kot piše o njem Ovsec, je tudi prastar simbol plodnosti, povezan z luno, ki je v nasprotju z soncem simbol ženskega kozmičnega principa – torej ponovno rojstvo, prepородitev, vstajenje, celo intuicija.

Preden nam zajec prinese pirhe, pa se začne enotedensko praznovanje velike noči.

Veliki teden se začne s cvetno nedeljo

Praznovanje velike noči se začne s cvetno ali oljčno nedeljo, ki je neke vrste uvod v t.i. veliki teden, ko verniki v cerkev prinašajo zelenje in butare. Ko je Kristus na osliču prijahal v Jeruzalem, ga je tam pričakala množica ljudi, ki so mu na pot polagali zelenje. Zato je še danes v navadi, da verniki na cvetno nedeljo v cerkev prinesejo oljne vejice in butare. V Prekmurju jim pravijo *presnec*. Vanj povežejo ibujino (vibovino), cvetoči dren, borjico (borovnica, brinje), rumene poklončke in rdečo omelo.

Veliki četrtek - spomin na zadnjo večerjo

Veliki teden se nadaljuje. Dnevi od ponedeljka do četrтка so rezervirani za pospravljanje domov in stanovanj ter za pripravo raznih jedi, s katerimi se bo zaključilo praznovanje Kristusovega vstajenja od mrtvih. Z večerno sveto mašo na veliki četrtek, ki je spomin na zadnjo večerjo, se nadaljuje bogato obredje velikonočnega tedna.

Veliki petek - postni dan in edini dan, ko v katoliških cerkvah ni maše

Velikemu četrtku sledi **veliki petek**, ki po krščanskem prazniku pomeni dan *Jezusove smrti na križu*. To je tudi edini dan, ko v katoliških cerkvah ni svete maše in ko je treba strogo spoštovati post. Med obredom velikega petka odkrijejo križ, ki ga potem verniki počastijo tako, da pokleknejo predenj in poljubijo eno od Kristusovih ran ter se tako zahvalijo Božjemu sinu za to, da se je zanj žrtvoval na križu.

Velika sobota - čas za blagoslov jedil in velikonočno vigilijo

In že je tukaj velika sobota, katere se veselijo vsi, ki ustvarjajo pisane pirhe. Dogajanje se po upoštevanju običajev začne že zgodaj zjutraj z blagoslovom ognja in vode, ki ju otroci (to velja predvsem za podeželje) raznosijo po domovih. Temu sledi barvanje pirhov, ki se skupaj s potico, hrenom in mesom odnesejo k blagoslovu. Vsa ta živila, ki se znajdejo v žegnju zraven pirhov, pa imajo simbolični pomen. *Potica* predstavlja *Jezusovo krono* (zato jo nekateri delajo v obliki obroča), *hren* predstavlja *žeblje*, s katerimi so Kristusa pribili na križ, *meso* pa je *simbol Kristusovega telesa*.

Velika noč - čas Kristusovega vstajenja

V zgodnjem nedeljskem jutru sledi v cerkvah in v sprevedu oz. procesiji čaščenje Kristusovega vstajenja od mrtvih. Božji grob je ostal prazen, zato skupaj pojejo t.i. vstajenjsko alelujo, s katero izražajo veselje nad tem, da je Božji sin premagal smrt in vstal od mrtvih. Po maši sledi bogat velikonočni zajtrk, ki se pripravi iz jedi, ki so bile blagoslovljene v soboto.

Če ste opazili, se datum tega praznika spreminja iz leta v leto, razlog pa tiči v dejstvu, da se velika noč ravna po lunarnem koledarju. velikonočno praznovanje, ki *sledi 40-dnevemu postu*, se namreč vedno odvija *prvo nedeljo po prvi spomladanski polni Luni*. Ta datum pride zmeraj na dan *med 22. marcem* (21. marca se namreč začne koledarska pomlad) *in 25. aprilom*. Imena praznika se pri nas razlikujejo glede na kraj, V Beli krajini veliki noči tako pravijo *vuzam* ali *vezom*, v Prlekiji *vūzen*, v Istri pa *vazem*.

Velikonočni ponedeljek - čas, ko zajčki nosijo pirhe

Na velikonočni ponedeljek ljudje hodijo na obiske k sorodnikom in znancem. Temu pravimo, da gredo ljudje »v Emavs«, sicer pa pravimo, da zajček nosi pirhe, ki jih ponekod nastavi skrite med rože v grmovju.

Velikonočnih zajčkov in pisanih pirhov so najbolj veseli otroci – tisti, ki še verjamejo, da jim je zares prinesel zajček in vsi ostali majhni in veliki otroci po srcu. Ustvarjanje pisanih jajc navdihuje številne ljudi z ustvarjalno žilico ter nekako v nas prebudi pomlad, pa naj se gre za rojstvo v krščanskem smislu ali v posvetnem.

Lepe velikonočne praznike!

